

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Dispvtatio I. Character proprius scientiæ Metaphysicæ.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

PHILOSOPHIÆ PERIPATETICÆ
LIBER QVARTVS:
PRIMA PHILOSOPHIA,
SEV METAPHYSICA.

Ad libros Aristotelis Metaphysicos.

P R O L O G V S.

DEI PHILOSOPHIE

Hec est, ut præmisi, scientiarum omnium naturalium princeps, Philosophiaæ totius anima & corona, humanæ mentis pabulum longè iucondissimum, quæ cùm Dialecticis, Physiologicis, Ethicisque contemplationibus lœta sibi possit videri: in Metaphysicis sanè cognitionibus tanquam in felicitate ultima naturali, beata omnino & quieta est. Ideo Philosophus quatuordecim Metaphysicæ sue libros his verbis exorsus est: *Omnis homo naturaliter sine desiderio*. Tanquam explicare aggrediatur ea, in quorum inquisitione labore non natura voluit, in possessione autem suauissimè conquiescere.

Illam ergo scientiam tam remotam à sensibus, tam necessariam, tam obscuram ut explanem clarissimè, quatuor disputationibus omnia complector, quæ desiderari possunt in ea. Prima erit veluti proemialis, de proprio charactere tum scientia in genere, tum huius scientiæ. Secunda de quidditate ac proprio concepitu entis & essentiæ realis. Tertia de proprietatibus vniuersalissimis ac transcendentalibus ipsius entis realis, vinitate, veritate, bonitate. Quarta de variis entis diuisionibus, præsertim vero de celeberrima diuisione in decem categorias. Quæ omnia, ut patet, ut sunt abstractissima, & à commercio sensuum sciuncta, sic difficultima sunt, & homine Philosopho dignissima.

DISPUTATIO I.

Proemialis.

*Character proprius scientia
Metaphysicae.*

Nomina
Metaphysicae.

QUATOR apud Philosophum inuenio scientiæ istius nomina. Primo enim appellat eam sapientiam, 1. *Metaphysica*, cap. 2, eo quod de primis rerum causis, & de supremis, nobilissimis, difficultissimis rebus disputat. Secundò vocat eam absolutè Philosophiam, 4. *Metaphysica*, textu 5. & primam Philosophiam, 6. *Metaphysica*, textu 3, quia excellentissima est pars Philosophiae & ad alias omnes partes adeo necessaria, ut tota quodammodo videri possit Philosophia. Tertiò *edem lib. 6.* vocatur Theologia naturalis, eo quod agat de Deo. Quartò denique Metaphysicam nuncupat, libros quatuordecim inscribens de iis quæ sunt post, vel potius ultra & supra Physicam; quia posteriori inuenta est quam Physica, & longè illam superat, transcenditque, altius aſurgens, dum abstractas ab omni materia rerum cognoscit proprietates.

A Eius ergo proprium ut exhibeam characterem, primum explico naturam & proprietates scientiæ generatim; secundò naturam & proprietates scientiæ Metaphysicæ.

QVÆSTIO I.

*De natura & proprietatibus scientie
in genere.*

Non possum commodius vestibulum statuere, per quod in Philosophiam introducere licet amatorem eius, quam scientiam ipsam generatim sumptam delineando, & iustissimis proponendo descriptam proprietatibus: quod ut exequar, primum dicendum est de obiecto scientie in genere: secundò de proprio actu scientie: tertio de illius habitu, tum absolutè, ut est in se; tum respectu, prout comparatur cum aliis habitibus intellectus.

SECTIO I.

De obiecto scientie generatim.

EX obiecto potissimum statui debet de quidditate eius liber habitus. De hoc ergo tria scimus

ad
&
tie

Quæst. I. Sect. I. de Obiecto scientiæ. 607

digna sunt, ut cognosci possit quidditas scientiæ. Primi quid, ex quotuplex sit obiectum cuiuslibet scientiæ: secundò quale illud sit, & vnde dignoscendi possit: tertio an & quomodo per illud specificetur qualibet scientia.

§. I.

Quid & quotuplex sit obiectum scientiæ.

Obiectum
quid sit.

Certum est primò, obiectum scientiæ cuiuslibet appellari id circa quod occupatur scientia per suos actus. Ratio est, quia obiectum scientiæ id est appellatur, quia obiectum scientiæ: sed id circa quod scientia occupatur per suos actus, obiectum scientiæ, ut se in illo exerceat; est enim id quod scitur: ergo illud dicitur obiectum scientiæ circa quod occupatur scientia per suos actus; id est id quod per illam scitur. Obiectum scientiæ Physicæ v. g. corpus est naturale, quia per Physicam scitur: actus videlicet omnes eliciti à Physica occupantur circa corpus naturale, sicut actus omnes Medicinæ occupantur circa corpus sanabile.

Quotuplex obiectum.

Certum est secundò, duplex esse obiectum cuiuslibet scientiæ, aliud materiale, aliud formale. Materiale res ipsa est, qua consideratur per aliam scientiam: formale est ratio secundum quam consideratur. Vel etiam materiale illud est, quod attingitur propter aliud, non propter se primò: formale quod attingitur propter se ipsum, & alia propter ipsum; sicut in oculo corpus est obiectum materiale, color obiectum formale, quia corpus videtur propter colorem, qui propterea est obiectum formale. Ratio est, quia sicut in corpore, quod constat materiæ & formæ, illa est pars materialis, quæ communis potest esse pluribus, & est indifferens ad corpora specie diuersa; pars formalis illa, quæ ipsam determinat ad certam speciem corporis: ita in obiecto illa est pars materialis, quæ indifferens est ad diuersas scientias, ad quas potest pertinere; pars autem formalis ea est, quæ illam determinat ad vnam certam scientiam. Vnde argumentor. Pars determinabilis obiecti est pars materialis; determinativa est pars formalis: sed id quod cognoscitur propter aliud, est pars determinabilis; quod autem cognoscitur propter se primò, est pars determinativa: ergo quod cognoscitur propter aliud est pars materialis, quod cognoscitur propter se, est pars formalis. Cognoscibilitas obiecti est verum obiectum formale, quia licet non cognoscatur ut *quod*, cognoscitur tamen *ut quo*, cum sit ratio ipsa cognoscendi.

Triplex obiectum formale triplices in scientia qualibet distingui solent; ratio formalis *qua*, ratio formalis *qua*, & ratio formalis *sub qua*.

Ratio formalis *qua*, vocatur ratio cognita, & obiectum terminatum, estque id ex obiecto materiali, quod cognoscitur, seu prædicatum conclusionis demonstratiæ. Ratio formalis *qua*, vel ut loquuntur alii, *propter quam*, vocatur ratio motiva, estque motuum potentiam determinans ad talem speciem assensus, seu cognoscibilitas obiecti, vel medius terminus. Ratio formalis *sub qua*, est conditio aliqua requisita ex parte obiecti, sine qua non potest terminare actum potentia vel habitus; & illa est in scientiis triplices abstractio, ut constituit ex sequentibus.

Obiectum
adæquatum
& attribu-
tionis.

Certum est tertio, obiectum scientiæ aliud esse adæquatum, aliud inadæquatum. Adæquatum illud est, quod continet omnia, quæ in tali sci-

tia tractantur. Id est illud, quod in tota scientia sic consideratur, ut quæcumque in ea per se tractantur, sint vel partes, vel causæ, vel attributa illius, vel certè dicant ad illud habitudinem. Vnde illud etiam vocatur obiectum attributionis, ad quod scilicet ita renocantur omnia, quæ in aliqua scientia traduntur, ut non considerentur, nisi quia ad illud renocantur. Vnde ad huiusmodi obiectum duo requiruntur: primò ut eius cognitio primò & per se intendatur, & non ad manifestationem alterius obiecti: secundò ut quæcumque tractantur in tali habitu, dicant habitudinem aliquam ad tale obiectum: eo modo Deus est obiectum attributionis Theologiae, & obiectum eius adæquatum; non enim differunt duo hæc obiecta, quidquid in oppositum dicant quidam Recentiores: obiectum videlicet adæquatum est illud, quod totam scientiam adæquat, seu quod non excedit à scientia: sed illud obiectum in ordine ad quod omnia sic tractantur, ut non tractentur nisi per ordinem quem ad illud dicunt, adæquat scientiam, & est obiectum attributionis: ergo illud est obiectum adæquatum. Aliquando tamen obiectum attributionis vocatur illud, quod est præstantius, & cuius cognitio præcipue intenditur; soletque vocari obiectum primarium, seu principalitatis; quia est nobilissima pars obiecti adæquati, à quo etiam differt; sic enim Deus est obiectum attributionis Metaphysicæ, & homo est obiectum Physicæ. Differt igitur obiectum adæquatum ab obiecto primario, quod omnia quæ tractantur in scientia, dicunt ordinem ad obiectum adæquatum, neque tractentur nisi quænam dicunt talem ordinem. Ad obiectum autem primarium, quamvis aliquem dicant ordinem, considerant tamen sine ordine ad illud. Physica *Instantia* tractat de priuatione, quæ nec est pars, nec causa, nec proprietas corporis naturalis: & Metaphysica tractat de ente rationis, quod etiam non est pars aut proprietas entis realis, quod est obiectum adæquatum Metaphysicæ: sed ea quæ tractantur per se, dicunt talem ordinem ad obiectum adæquatum; quæ vero tractantur solum per accidens, non dicunt talem ordinem, ita ut sint partes, aut causa, aut proprietates obiecti adæquati; sed aliquam solum dicunt habitudinem. Prinzipio v. g. principium est generationis substantialis, & ens rationis oppositionem habet cum epte reali.

§. II.

Quale sit obiectum adæquatum scientiæ, & quomodo illud dignoscatur.

Divi vniuersim, quid & quotuplex sit obiectum cuiuslibet scientiæ, nunc queri pressius debet, quid esse debeat in obiecto, seu quales conditiones habere debeat obiectum, ut de illo habeatur scientia, quæ definitur. *Cognitio certa & evidens rei aliqui per medium necessario connexum.* Queritur, inquam, cuiusmodi esse illa res debebat, ut haberi de illa possit cognitio illa certa & evidens: dicitur enim communiter, illam esse debere realem, per se, vniuersalem, æternam & incorruptibilem.

Ratio tamen dubitandi esse primò potest, quia de non ente certò & evidenter multa cognosci dubitatio possunt, v. g. quod non sit causa entis positivæ, quod proprietates non habet reales, quod non sit cognoscibile nisi secundariæ, quod non sit existens: imò in Logica & Metaphysica multa dis-

E E e 4 putantur

putantur de ente rationis: ergo obiectum scientie non est necessariò ens reale.

Secundò de ente quoque per accidens datur scientia; nam politica scientia est, eius obiectum est Res publica, qua verum est ens per accidens: similiter numerus est ens per accidens, de quo datur scientia Arithmetica. Denique ens per accidens habet veras proprietates, ut quod constet ex multis essentiis: ergo illud sciri potest.

Tertiò de singularibus multa posunt demonstrari; nam de Petro demonstrati potest rationalitas, quia est risibilis, & contrà. Deinde singularitas non minus habet proprietates reales quam natura specifica; est enim incommunicabilis v.g. ergo non est minus scibilis quam natura specifica. Denique cognitione intuitiva est vera scientia, & tamen illa est de singularibus.

Quartò de rebus corruptibilibus datur scientia; physica enim tota est de corporibus corruptibilibus.

Quintò illud obiectum debet esse aliquo modo vnum: sed nulla scientia est qua non habeat plura obiecta, etiam formalia; physica enim versatur circa plura corpora, & plures naturas; logica circa plures operationes mentis, & plures eorum rectitudines: ergo frustra cuilibet scientiæ vnum assignatur obiectum adæquatum.

Dico primò, cuiuslibet scientie perfecta obiectum adæquatum esse necessariò reale, ens per se, vniuersale, incorruptibile, ac æternum, & aliquo modo vnum.

Est reale.

Primò enim quod nulla dari possit perfecta scientia de non ente rationis, ostenditur 4. & 11. *Metaphys. cap. 1.* Ratio est, quia perfecta scientia obiectum habere debet causas & proprietates reales; perfecta enim scientia rem cognoscit per causam: non ens, & ens rationis nullas habent causas necessarias aut proprietates reales: ergo de illis perfecta non habetur scientia. Deinde sicut intelligibilitas est proprietas entis realis; ita & scibilitas. Ad summum ergo de ente rationis datur scientia quedam imperfecta, & secundaria per reductionem ad ens reale; qua scientia significat cognitionem evidenter discursuam; sic enim de ente rationis multa considerantur in Metaphysica; scitur etiam quod non sit existens à parte rei, quod non habeat reales proprietates.

Est ens per se.

Secundò quod huiusmodi obiectum sit ens per se, ita ut de ente per accidens propriè dicto, seu quod nullam habet vnitatem ordinis, sed partes tantum fortuitò aggregatas, non detur illa scientia, Philosophi omnes asserunt, quia ens huiusmodi non habet ullam reales proprietates necessarias; cum enim ens per accidens illud sit, quod plures habet essentias completas, tripliciter potest considerari. Primo reduplicatiè prout est ens per accidens: secundò prout habet plures essentias cum quadam vnitate ordinis, ut Res publica, qua dirigitur ad communum humanæ societatis: tertio prout habet plures essentias fortuitò aggregatas. De ente per accidens in prima & secunda acceptione dari sine dubio potest scientia; nam Politica & Arithmetica scientias sunt: illa de Res publica, ista de numeris. In tercia vero acceptione patet quod nihil certò sciri possit de illo, cum certum in eo & necessarium nihil omnino sit.

Vniuersale. Tertiò de singulari pure create scientia etiam dari nequit, ut afferit Philosophus, quia ens plenè contingens, quod non habet proprietates ullam necessarias, non potest sciri: singulare ut sic, huiusmodi est; habet enim tantum proprietates

A communes & specificas: ergo non potest sciri nisi secundum proprietates illas communes.

Quartò, quod obiectum scientie sit æternum & incorruptibile, id est inuariabile secundum prædicata essentia, non quod existentiam actualem, traditur lib. 1. posteriorum, cap. 7. & lib. 6. *Ethic. cap. 3.* quia si obiectum scientie non sit inuariabile, scientia non erit certa & infallibilis, vnde dicitur scientiam esse de obiecto quod non potest aliter se habere.

Quintò denique obiectum illud, tametsi materialiter sit multiplex, vnum tamen quodammodo est per ordinem ad vnum obiectum formale. Cognoscitur autem vnicum illud obiectum formale, si consideratur id in quo conueniunt omnes conclusiones illius scientie; obiectum enim v.g. formale Physica, illa est ratio, in qua conueniunt conclusiones physicæ; est autem naturalitas: quemadmodum obiectum potentie visu illud est, in quo conueniunt omnes visiones; & est visibile. Ratio est, quia illud est obiectum formale scientia, propter quod omnes conclusiones pertinent ad talem scientiam: sed in quo conueniunt omnes conclusiones, & in quo connectuntur, est id propter quod illa pertinent ad talem scientiam: ergo illud est obiectum formale scientie.

Neque alia est mens eorum qui dicunt, obiectum formale adæquatum certissime cognosci, si versetur circa illud actus immediatus illius scientie. Vocant autem actum immediatum cuiuslibet potentie vel habitus, eum qui primò & per se elicitor à tali potentia, vel habitu: vt visio est actus immediatus potentie visu, quia primò & per se elicitor à tali potentia, non autem propter aliud; visio autem alibi non est actus immediatus, quia illam non elicere nisi esset visio. Verum si queratur quodnam sit obiectum actus immediatus, dicitur esse id in quo conueniunt omnes actus illius potentie vel scientie, & quo velut vinculo connectuntur. Rectè igitur dictum est illud esse obiectum scientie, in quo conueniunt omnes conclusiones illius scientie.

Ad primam respondeo, non ostendo eo argumento quod de non ente habeatur scientia nisi admodum imperfecta; perfectam autem scientiam dici, quæ cognitione est rei per causam necessariam, & necessariò coniunctam; aliam non probari.

Ad secundam respondeo satis dictum esse quod de ente per accidens sumpto formaliter, & de illo quod vnitatem habet ordinis, datur scientia; hoc enim duntaxat probatur in argumento proposito. De illo autem ente per accidens, quod aggregatum est fortuitò, certum est non dari scientiam.

Ad tertiam dictum est, quod de singulari ut sic non dari scientia, sed tantum secundum rationes communes: rationalitas & singularitas sunt rationes communes, ut pater. Cum autem dicta scientiam de singularibus non dari, loquuntur sum de scientia discursu, in qua vnum cognoscitur per aliud; non sum loquutus de scientia inuiriua, quæ cognoscitur aliquid in seipso; illa enim dari haud dubiè potest de singularibus.

Ad quartam respondeo, scientiam esse posse de obiectis variabilibus secundum existentiam, modò illæ sint inuariabilis & necessarie secundum prædicata essentia; quia propositiones de illis semper sunt vera. Corpora quæ sunt obiectum Physica, sunt variabilia hoc postero modo.

Ad

Quæst. I. Sect. I. de Obiecto scientiæ. 609

Ad quintam constat ex ultima parte conclusio-
nis, quomodo quodlibet obiectum scientiæ sit
vnum unitate saltem aliqua ordinis; nam licet il-
la obiecta sint varia, conuenient tamen omnia in
aliqua ratione formalis sub qua, & propter quam
terminant omnes actus proprios illius scientiæ.

§. III.

An, & quomodo scientia specificentur à
suis obiectis.

Specificari dicitur potentia vel scientia, quan-
do eius essentia & propria ratio specifica sumi-
tur per ordinem ad illud à quo dicitur specificari:
v. g. potentia visuæ dicitur specificari ab eo per
quod constituitur in tali specie, & per quod dis-
tinguitur ab omni alia potentia. Idem queritur
etiam de scientiis, quid sit illud per quod consti-
tuuntur, & per quod in uesti distinguntur; nam
constituere aliquius rei essentiam, & distinguerre
illam ab omni alio, est illam specificare.

Ratio ergo dubitandi est primæ, quia illud quod
specificat aliud, debet esse illi maximè intrinsecum;
nihil enim est magis intrinsecum rei, quam
eius essentia: sed obiecta sunt extrinseca scientiis:
ergo non specificant scientias.

Secundò id quod specificat unam scientiam, &
illam distinguit ab alia scientia, non debet attingi
per aliam scientiam: sed diuersæ scientiæ sepe at-
tingunt eadem obiecta, & materialia, & formalia;
nam Metaphysica v. g. attingit obiecta omni-
um aliarum scientiarum, cum attingat omnem
rationem entis. Attingit etiam Deum & Angelos,
quos attingit Theologia. Da enim specialem ali-
quam rationem sub qua, vel propter quam Meta-
physica Deum consideret, quam non consideret
Theologia. Si enim dicatur quod Metaphysica
Deum considerat ut cognoscibilem naturaliter,
quem Theologia considerat ut cognoscibilem ex
lumine fidei. Contrà omnino est, quia Theolo-
gia considerat etiam Deum ut authorem naturæ:
ergo illum considerat ut cognoscibilem naturali-
ter. Deinde Deus ut cognoscibilis supernaturaliter,
est realis aliqua ratio entis: sed nulla est ratio
entis realis, quam non consideret Metaphysica:
ergo Metaphysica Deum considerat ut cognoscibi-
le supernaturaliter: ergo idem est obiectum
formale utriusque scientiæ.

Tertiò debet sine vitiis circulo explicari quid
sit, & quid significet scibilitas, aut cognoscibili-
tas obiecti; nam illa vel significat obiectum ip-
sum, prout potest sciri aut cognosci; vel obie-
ctum ipsum prout facit scire. In neutra significa-
tione obiectum specificat scientiam, nam obiectum
prout potest sciri, est obiectum prout supponit
scientiam, & illam includit; & sic scientia con-
stituit obiectum scibile, & ab eo constituitur.
Et similiter obiectum prout facit scire, includit
scientiam: ergo semper scientia includit obie-
ctum scibile; & obiectum scibile ut sic, includit
scientiam, que sine dubio est petitio principi,
& circulus vitiösus.

Dico secundò nullam esse scientiam, qua spe-
cificetur ab obiecto materiali, vel etiam ab obie-
cto formalis in ratione rei solitariè sumpto; sed
specificari semper ab obiecto formalis tum in ra-
tione rei, tum in ratione obiecti; id est specificari
à ratione formalis obiecti *qua*, & *propter quam*,
ita ut id quod ultimè specificat scientiam, sit ob-
iectum prout tali modo est scibile actiū, seu pro-

A vt facit tali modo. Ita sepe in Theologia proba-
bam contra paucos Recentiores, qui negant spe-
cificationem actuum, habituum & potentiarum
peti ab obiectis, & contendunt eam peti solum à
principiis productiis: quod pluribus argumentis
reprobatum est.

Primò ergo, quod obiecta, tum materialia, tum
formalia non specificent scientias, manifestum pars.
est; quia id quod est commune multis scientiis,
non specificat scientiam: obiectum, tum mate-
rialis, tum formale in ratione rei, seu ratio *qua*,
potest esse commune multis scientiis; nam hæc
propositio v. g. *Terra est rotunda*, pertinet ad
Physicum & ad Mathematicum: *Dens ut est au-
thor nature*, pertinet ad Metaphysicum, & ad
Mathematicum: naturalitas, quæ obiectum est
formale Physica, cognoscitur etiam à Metaphysica,
qua omnem attingit rationem entis realem:
ergo scientia non specificatur per rationem mate-
rialis obiecti, nec per rationem formalem *qua*,
solitariè sumptam, & seorsim à ratione formalis
propter quam; quæ non est aliud quam scibilitas
obiecti.

Secundò enim, quod illa specificet scientiam, Secunda
manifestè probari potest. Cognoscibilitas enim,
& scibilitas obiecti nihil est aliud, quam propor-
tia rei cum potentia, secundum quam cognosci
ab ea potest, seu quam ipsa res, prout connotat
potentiam à qua cognosci & sciri potest; sicut
visibilitas est proportio coloris cum oculo, à quo
potest videri; cum enim potentia vim habeat
cognoscendi, necesse est ut obiectum habeat cum
ea proportionem secundum quam possit cog-
noscere.

Doplex autem est illa cognoscibilitas, alia
actiua, alia passiva. Actiua, quam alij appellant
causalem & fundamentalem, est ipsum obiectum
prout facit potentiam cognoscere; nam obiectum
est verè causa cognitionis, ad quam producen-
dam concurrit simul cum potentia, vel habitu.
Sicut species impressæ dicuntur intelligibiles &
visibiles, eo quod faciant intelligere ac videre;
similiter enim obiectum dicitur scibile, eo quod
faciat scire; dicitur cognoscibile, eo quod faciat
cognoscere. Cognoscibilitas vero passiva, sive
formalis, denominatio est à potentia, per quam
cognosci potest. Hoc posito dixi, scientiam spe-
cificari ab obiecto ut scibili, seu ab obiecto in ra-
tione talis obiecti; non autem ut res quadam est.

Probatur, quia certum est scientiam specificari Probatio
ab eo à quo specificatur actus: sed actus scientiæ assertionis.
specificatur ab obiecto formalis: ergo ab eo etiam
specificatur scientia. Maior nota est; nam habitus
dicitur & denominatur per ipsos actus eodem
modo, quo materia definitur & denominatur per
ordinem ad formam: ergo habitus specificatur ab
ipso actu. Quæro enim, à quo alio habitus imme-
diatè possit specificari? Si dicas specificari à prin-
cipio productiō, certè specificatur per actum qui
est eius principium. Deinde ab eo specificatur, ad
quod transcendentaliter refertur: refertur autem
essentialiter ad actum, sine quo nec intelligi, nec
definiri, nec distingui potest à quolibet alio.

Quod autem actus specificetur ab obiecto for-
malis, probatur; non enim specificatur à prin-
cipio productiō; nam eadem potentia, & idem
habitus producent actus specie diuersos: eadem
Physica demonstrationes habet de cœlo, & de-
monstrations de anima hominis: eadem poten-
tia visuæ videt album & nigrum; visiones autem
illæ specie differunt: ergo illi actus non specifi-
cantur

Prima du-
bitatio.

Secunda.

Tertiæ.

DEI FIDEI

cantur à principio per quod producuntur. Imò habitus, vt dixi, specificatur per actum: ergo non specificat actum. Deinde certum est aliquos actus specificari ab obiecto: ergo omnes ab eo specificantur; non enim maior est ratio vii, quam alterius. Proba antecedens; nam actus fidei, & actus opinionis ac scientiae, ab eodem producuntur intellectu, à quo non specificantur, neque possunt differre nisi quia fides nimirum auctoritate, opinio medio conjecturali, scientia motu certo. Eadem voluntas & sperata & amat eundem Deum. Diversitas spei & amoris peti non potest nisi à motu: ergo certum est aliquos actus specificari à motu. Deinde actus intellectus & voluntatis differunt specie: non differunt propter principia; nam intellectus & voluntas non differunt ab anima, vt probabo infra. Imò intellectus & voluntas si differunt ab anima, & inter se realiter, emanant ab eadem anima; vnde non possunt ab ea specificari: ergo specificantur per actus & obiecta. Denique species impressæ obiectorum differunt essentialiter inter se per obiecta quæ representant, etiam si illi non producuntur; species enim albi & nigri non differunt nisi per ordinem ad diversa obiecta: sed eadem ratio, quæ probat species impressæ differre inter se per obiecta, probat etiam species expressæ, sive actus intellectus & sensuum, imò & actus quolibet differre per obiecta: ergo actus quilibet differunt inter se, & specificantur per obiecta. Sed hæc alibi fuisit.

Solutio prima difficultatis.

Ad primam distinguitur maior. Id quod specificat aliud, debet esse illi intrinsecum; si specificet per modum formæ inhaerentis, concedo; si specificet per modum termini, nego. Quando dicitur quod obiectum specificat actum & habitum, significatur quod obiectum est terminus illius ordinis, qui est intrinseca essentia ipsius actus, vel habitus; ideo igitur intrinsecus est, obiectum verò est extrinsecum, quatenus terminat talem ordinem.

Solutio secunda.

Ad secundam respondeo concedendo, quod diversæ scientiae possunt attingere eadem obiecta, etiam formalia materialia, & in ratione rei: sed nego quod possint attingere illa vt obiecta formalia, seu in ratione obiecti: v.g. certum est quod intellectus cognoscit colorem esse visibilem, Deum esse amabilem; quod voluntas amat obiectum vt est verum: sed intellectus non cognoscit colorem visibilem vt visibilem, neque Deum amabilem vt amabilem; cognoscit enim colorem visibilem, & Deum amabilem, & alia omnia prout intelligibilia: voluntas amat obiectum vt est verum sub ratione amabilis. Similiter ergo Metaphysica cognoscit obiecta omnia reliquarum scientiarum sub ratione entis, prout abstrahit à materia. Considerat Deum authorem naturæ, prout evidenter cognoscibilem ex solo lumine rationis naturalis, quem Theologia cognoscit vt cognoscibilem ex lumine fidei obscuro, saltem remoto, quatenus supponit principia fidei, ex quibus discurrat; cognoscit enim Deum esse authorem naturæ sub eo lumine fidei, quem Metaphysica cognoscit vt cognoscibilem sub lumine solo rationis. Deus itaque vt cognoscibilis supernaturaliter est aliqua ratio entis, quam Metaphysica sub ratione pura cognoscit, non autem sub ratione cognoscibilitatis supernaturalis.

Solutio tertia.

Ad tertiam respondeo scibilitatem & cognoscibilitatem obiectorum explicari optimè posse sine vlo virtuoso circulo, sicut species impressæ intelligibiles aut visibles sine vlo huiusmodi circulo explicantur. Nam species dicitur intelligibilis eo

A quod faciat intelligere; & obiectum dicitur scibile, quia facit scire; vbi nullus est circulus, quia scientia & obiectum diuerso modo se includunt, cum obiectum formale includat scientiam, tanquam id quod specificat; scientia verò includat obiectum tanquam id à quo specificatur. Sic ut causa vt causa semper includit effectum, & ab eo includitur sub diuerso conceptu; causa enim includit defectum prout eum causat, & effectus includit causam pro vt ab ea causatur. Quod etiam in omni relatione verum est: pater dicit filium, & filius patrem.

SECTIO II.

De actu scientie generatim.

Post explicatum obiectum habitus scientiae, sequitur actus, quem dixi specificari ab obiecto, & specificare habitum. Possent autem hoc loco tradi omnia, quæ in Logica tradi solent de præmissis & conclusione demonstrationis, quam constat esse scientiam actualem: sed iis in eum locum reiectis, satis erit de hoc actu dicere. Primo, an, & quomodo actus scientie debent esse certus & evidens.

S. I.

An, & quomodo actus scientie debent esse certus & evidens.

Certum est primum, nullam esse scientiam, cuius actus certus non sit certitudine formalis, seu ex parte obiecti; cum accidentali, seu ex parte subiecti. Certitudo enim alia est formalis, alia obiectiva. Formalis est cognitio intellectus ita vera vt non possit esse falsa: obiectiva est obiectum prout necessarium omnino & infallibile, sive necessitas ipsius obiecti. Deinde certitudo formalis alia est essentialis, quæ vocatur ex parte obiecti, & est cognitio, cuius obiectum est necessarium: alia est accidentalis, seu ex parte subiecti, & est firma adhæsio intellectus ad aliquod obiectum sine formidine oppositi. Vtramque illam certitudinem esse in quolibet actu scientie, notum est; essentiali quidem, quia scientia obiectum habet necessarium, alioqui scientia possit esse falsa; accidentali autem, quia intellectus sciendo assentitur obiecti sine vla formidine: ergo scientia in suis actibus habet certitudinem ex parte subiecti.

Certum est secundum, scientiam, saltem partem naturalem, habere actus non solum certos, sed etiam evidentes. Evidentia verò non est aliud quam veritas alicuius rei, cui non potest intellectus dissentiri. Potest autem dici duplex. Prima obiectiva, quæ est obiectum, quod ita ostenditur intellectus, vt non possit ei dissentiri. Secunda formalis, quæ est actus intellectus circa obiectum, cui non potest intellectus dissentiri. Differit ergo certitudo ab evidentiâ, quod certitudo actus sit ita verus, vt non possit esse falsus; evidentiâ verò sit actus scientia obiectum, cui non potest intellectus dissentiri. In fidei divina certitudo est sine vla evidentiâ, nullus autem esse potest actus evidens, qui non sit etiam certus. Cum autem scientia differat à fide, debet actus scientie habere non solum certitudinem,

tudinem, sed etiam evidentiæ. Quomodo autem Theologia possit esse scientia, cum nitatur principiis revelatis, que obscura sunt, suo loco dictum est; loquor enim nunc de scientiis purè naturalibus. Cætera de hac evidentiæ scientiæ pertinent ad Logicam in libris de demonstratione.

§. II.

Vtrum idem actus scientiæ possit simul esse actus fidei & opinonis.

Status controverbia.

Actus fidei cum nitatur testimonio dicentes, quod extrinsecum est obiecto, simpliciter est obscurus, si testimonium illud obscurum sit; actus autem opinonis non solum inuidens est, ut fides; sed etiam incertus, quia nititur medio solum probabili; & quod potest aliter se habere. Semper ergo actus opinonis includit formidinem, saltem potentiam. Qui enim opinatur, sic assentitur, ut possit formidare de falsitate sui assensu. Aliquando autem habet etiam adiunctam formidinem actualem. Difficultas ergo est apud Philosophos celeberrima, vtrum idem actus possit per diversa media simul esse evidens & inuidens, certus & probabilis; atque adeo idem assensus esse actus trium habituum; scientiæ, fidei, & opinonis.

Ratio enim dubitandi est primò, quia si non possit idem actus esse assensus scientiæ, fidei & opinonis, esset maximè, quia evidentiæ & inuidentiæ, certitudo & incertitudo contradictriorè opponuntur: illa ratio nulla est, quia ibi non est oppositio contradictrioria, vbi affirmatio & negatio de eodem dicuntur ratione diversorum. Sed actus ille qui esset fides, scientia, & opinio, esset evidens & inuidens, certus & incertus ratione plurium modiorum: ergo in illo actu nulla est contradicatio.

Secundò. Eadem visio habere potest plura obiecta contraria; video enim uno & eodem actu album & nigrum; cognosco simul, & per modum unius plura obiecta inter se contraria: ergo potest idem actus habere multa motiva, quorum unum sit evidens, alterum inuidens.

Tertio. Eadem species intelligibilis Angeli representat innumera obiecta totalia, & opposita: ergo non implicat ut idem actus habeat plura motiva totalia.

Conclusio negans.

Dico primò, implicare omnino contradictionem, ut unus & idem actus, etiam ratione diversorum motiorum, sit actus scientiæ, fidei, & opinonis. Ita docent communiter Theologi omnes, & Philosophi, contra Durandum & paucos Recentiores.

Probatio.

Ratio est, quia ut argumentabat in tractatu de Fide, chimera non magis est impossibilis, quam actus qui simul ex diversis motiis totalibus sit actus fidei, opinonis & scientiæ: sed chimera est absolute ac simpliciter impossibilis: ergo impossibilis etiam est actus qui sit actus scientiæ, fidei & opinonis. Probatur maior. Ideo chimera implicat, quia esset unum animal constans ex pluribus essentiis totalibus specie diversis: sed actus fidei, scientiæ, & opinonis, esset etiam unum quid constans ex pluribus essentiis totalibus specie diversis; fides enim, scientia, & opinio, tam sunt essentiæ totales diversæ, quam leo, draco, & capra: ergo ille actus tam implicat quam chimera. Neque video ullam prorsus disparitatem; si enim dixeris chimaram constare ex pluribus es-

sentia totalibus, actum autem fidei, scientiæ, & opinonis habere solum essentiæ partiales diuersas. Contrari instari potest. Essentia fidei non minus est totalis essentia in se, quam essentia leonis; id est autem incipit esse partialis in isto actu, quia iungitur alteri essentiæ: ergo in chimera non sunt minus essentiæ partiales, quam in isto actu, qui est fides, scientia, & opinio. Inò argumenter vterius. Ideo essentia leonis, draconis, & capra non possunt conuenire in unum animal, quia sunt essentiæ totales in seipsis: sed essentia fidei, opinonis, & scientiæ non sunt minus in seipsis totales, quam essentiæ illorum animalium: ergo essentia fidei, opinonis & scientiæ non possunt magis conuenire in unum actum, quam essentiæ illorum trium animalium in unum animal. Omnia igitur argumenta, que probant implicare chimaram, probant implicare istum actum.

Solutio ponere, implicantiam huius actus peti ex eo, prima du-

quod contradictriorè implicat ut aliquid ratione diuersorum habeat evidentiæ, & inuidentiæ; hoc enim statim ostendam nullo modo esse impossibile. Si ergo idem actus habere posset duo motiva totalia, facile concederem evidentiæ & inuidentiæ stare posse in eodem actu; itaque ad argumentum absoluè negatur maior propositio.

Ad secundam respondeo eandem visionem habere posse plura obiecta particularia contraria, non

Contra posse habere plura obiecta formalia totalia, quia plures haberet essentiæ totales, quod est chimaram esse. Video ergo simul album & nigrum, vel per plures simul actus, vel per unum actum sub unica ratione formalis communi duobus illis obiectis: que licet in ratione rei sint contraria, tamen conuenient in aliqua communi ratione obiecti, nempe in ratione visibilis. Cognosco simul per modum unius plura obiecta, quatenus conuenient in communi aliqua ratione obiecti; actus autem qui esset scientia, fides, & opinio, haberet tria motiva totalia disparata, neque in illa tenderet sub una ratione formalis, alioqui nec esset scientia, nec fides, nec opinio; quia fides vitetur auctoritate tanquam motiuo ultimato; scientia ultimè assentitur propter motiuum necessarium; est ergo aperta disparitas.

Dad tertiam de speciebus intelligibilibus angelicis, que dicuntur esse vniuersales, eadem responsum est; nam illæ repræsentant obiecta plurima prout conuenient in aliqua communi ratione formalis sub qua repræsentantur. Vnde nego, illa esse obiecta totalia. Est ergo aperta disparitas, quia ista species multa repræsentans, non habet plures essentiæ, cum unum habeat obiectum formale; actus autem scientiæ, fidei & opinonis haberet plures essentiæ, & esset in specie scientiæ, in specie fidei, in specie opinonis.

§. III.

Vtrum actus scientiæ possit simul esse in eodem intellectu cum actibus fidei & opinonis.

Posito, quod actus scientiæ non possit esse actus fidei & opinonis, adhuc queritur, vtrum actus scientiæ non solum à seipso excludat fidem & opinionem, sed etiam ab eodem intellectu in quo est; ita ut in subiecto vbi est actualis scientia evidens & certa, ibi esse non possit opinio incerta, & fides inuidens. De qua controversia

fuse

612 Philosoph. Peripat. Lib. IV. Disp. I.

fus dicitum est secunda secunda, dum egi de actu fidei; quibus vix habeo quod addam.

Prima dubitatio.

Ratio enim dubitandi primò est, quia contraria, imò contradictoria ex eodem subiecto se necessariò expellunt, evidentia & inevidentia tam opponuntur contradictoriè, aut priuariè, quam lux & tenebra, cæcitas & visus: ergo sicut implicat vt in eodem aëre, etiam respectu diuersorum sint lux & tenebra, cæcitas & visus; sic implicat vt in eodem intellectu etiam respectu diuersorum actuum, & diuersorum mediorum simul sint evidentia scientia, & inevidentia fidei ac opinio-

Secunda dubitatio.

Secundò. Certitudo actualis, & formido actualis non magis inuicem pugnant, quam actualis evidentia, & actualis inevidentia: sed actualis certitudo & actualis formido non possunt esse simul, etiam respectu diuersorum motiorum: ergo non possunt etiam esse simul actualis evidentia & actualis inevidentia.

Tertia dubitatio.

Tertiò. Implicat vt in eodem intellectu simul sint de eodem obiecto assensus & dissensus, quantumcunque illi sint plures actus: ergo implicat similiter vt simul sint actus evidens, & actus inevidens; actus certus, & actus incertus, importans formidinem, qualis est opinio.

Secunda conclusio affirmans.

Dico secundò, posse saltem diuinatus esse in eodem intellectu actum scientia cum actibus fidei & opinio-nis. Ita olim probauimus contra plures Philosophos & Theologos.

Prima ratio.

Ratio autem primò erat, quia duas veritates & virtutes intellectuales nunquam inuicem pugnant: sed fides, saltem diuina, & scientia sunt duas virtutes intellectuales, & earum obiecta sunt duas veritates: ergo fides & scientia etiam actuales non inuicem pugnant: ergo possunt esse simul. Maior nota est, quia veritas non est opposita nisi falsitati; & virtus non est opposita nisi vicio, sicut lux non est opposita nisi tenebris.

Secunda ratio.

Secundò actus scientie non magis excludit ab eodem intellectu actum fidei & opinio-nis, quam actus scientie intuitu actum scientie abstractiu- se: sed actus scientie intuitu, & actus scientie abstractiu-simil sunt, vt patet in Beatis: ergo actus etiam fidei, & actus scientie possunt esse simul. Probatur maior. Ideo scientia abstractiu-s, quæ exigit obiectum absens, potest esse simul cum intuitiu, quæ exigit obiectum praesens; quia scientia abstractiu-s non exigit obiectum praesens respectu intellectus, sed tantum respectu medijs, per quod cognoscitur: sed fides & opinio non requirunt inevidentiam obiecti respectu intellectus, in quo sunt; sed tantum respectu medijs, per quod cognoscitur: ergo eodem modo repugnant scientia abstractiu-s, & intuitiu, quo scientia & fides. Cur enim scientia propter obiectum evidens excludit fidem de obiecto inevidenti; scientia vero de obiecto praesenti non excludet scientiam abstractiu-s de obiecto absenti.

Tertia ratio.

Terriò. Constat experientia nos posse assentiri ex motio probabili, cui assensimus ex medio demonstratio-; nam multas eiusdem rei solemus affere rationes, quarum aliquæ sunt tantum probabiles. Denique sepe aliquis eidem rei assentitur propter duo motiva, quæ putat esse scientifica; quorum unum est duntaxat probabile: ille tunc habet auctum scientie simul cum actu opinionis; nam assensus ex motu quod probabile tantum est, actus est opinionis; & assensus qui est ex motu demonstratio- est actu scientie: ergo illi actus possunt esse simul.

A Ad primum respondeo, evidentiam & inen- dentiam opponi contradictoriè, quando respiciunt idem motuum; non opponi quando motuum idem non respiciunt. Neque par est ratio lucis & tenebrarum; cæcitas, facultatis videndi ac visionis; & evidentia ac inevidentia: quia tenebrae absolute negant lucem in eo subiecto, in quo sunt, & cæcitas etiam in subiecto in quo est negat facultatem videndi: at vero inevidentia negat quidem evidentiam in eo actu in quo est, sed non negat eum in eo intellectu in quo est; actus enim inevidens est ille, qui ex vi motu non cogit intellectum ad assensum, sed impedit ut intellectus ex vi alterius motu ad hoc ipsum nec sitetur, ad quod non necessitabatur ex vi alterius motu. Quando ergo dicitur aëre esse tem- brosus, significatur nullam in eo esse lucem; & quando dicitur aliquis esse cæcus, significatur il- lum omnino carere facultate videndi. Evidentia igitur, & inevidentia non comparantur sicut lux & tenebra; sed sicut parvum & magnum lu- men.

Ad secundam respondeo negando maiorem, quod nimur actualis certitudo, & actualis for- mido non magis pugnent inuicem, quam actualis evidentia & actualis inevidentia; disparitas enim est, quia actus scientia qui est evidens, & actus inevidens affirmant existentiam eiusdem obiecti, unde fit, vt dixi, vt actus inevidens negat duntaxat evidentiam in seipso, non autem in intellectu, in quo est; ideoque solidum opponunt ratio- ne obiecti formalis; formido autem actualis negat existentiam obiecti, quam affirmat agens certus; ideoque formido actualis negat certitudinem non tantum in seipso, sed etiam in intellectu, qui actu formidat, quia non excludit duntaxat obiectum formale, sed etiam obiectum mate- riale: nemo autem simul & semel dicere potest aliquid pro certo esse, & tamen dubitare an sit.

Ad tertiam eadem responso est, implicat enim vt assensus, & dissensus de obiecto eodem sunt si- mal; assensus enim affirmat rem esse, dissensus ne- gat esse illam rem eandem. Pugnat ergo ratione intellectus eiusdem, quia unius excludit obiectum materiae & formale, quod alter affirmat. Opinio ergo importat formidinem aptitudinem, non importat formidinem actualem, vt constabit ex sequenti sectione.

SECTIO III.

De habitu scientie generatim.

Post obiectum & actum scientie, sequitur ha- bitus, quo actus ille velut sigillum cere im- pressum confignat intellectum, & velut diu- tura moriens mater illam fecundat duratura in perenni prole, cum ipsa nascendo moriatur. Supponenda vero sunt hoc loco quecumque de habitibus in genere tradentur disputatione ultima de anima; & de habitu scientie tria sunt generatim ponenda. Primum eius unitas, utrum scilicet unica tantum sit scientia totalis: secundum multiplex eius diuisio: tertius comparatio habitus scientie cum reliquis habitibus intellectus.

§. I.

Visitas scientiæ, sine utrum unica tantum sit
scientia totalis habitualis.

Sensere doctissimi plures Philosophi, Metaphysicam, Mathematicam, & Physicam non esse plures habitus scientiæ totales & adæquatos, sed eis duntaxat partes vnius habitus totalis, cuius obiectum sit omne scibile. Fuit enim hæc sententia Platonis apud Alcinoum de doctrina Platonis, cap. 4. & 6. Ita etiam docent Picos Perierius lib. 13. euerstionis singularis certaminis, sect. 6. & 7. Perierius lib. 1. Physiol. cap. 8. & alij citati à Durando quæst. 4. prologi, num. 7. putantque probabilem sententiam Hury. disp. 1. metaphysica, Auersa in-
tatio Metaphysica.

Ratio autem dubitandi est primò, quia non requiritur ad vnitatem scientiæ totalis nisi subordinatio plurim habituum ad vnum obiectum formale; non enim alio modo Physica una est scientia, & temperantia est una virtus: sed omnes habitus scientiæ subordinati sunt vni rationi formalis, scilicet enti prout est scibile; scibiliitas enim una est ratio formalis, quam respi-
ciunt, & cui possunt scientiæ omnes subordi-
nari: neque intelligibilitas magis est ratio specifi-
cans unam potentiam intellectuam, quam scibili-
tas specificans unam scientiam totalem: ergo
vnica tantum est scientia totalis, cuius partes sint
omnes scientiæ.

Secundò. Illa scientia quæ agit de ente in com-
muni est una scientia, cum ea quæ agit in particu-
lari de quolibet ente: sed una est scientia quæ agit
de ente in communis ergo una est scientia quæ agit
de quolibet ente in particuliari: ergo vnica tantum
est scientia. Probatur maior, Physica una est
scientia quæ agit de quolibet corpore in particuliari
ex eo quod agit de corpore in communis: ergo
scientia quæ agit de ente in communis, debet
etiam agere de quolibet ente in particuliari.

Tertiò. Si essent plures scientiæ totales, debe-
rent hoc habere propter diuersum modum tendendi
in sua obiecta: sed modus tendendi scientiarum
vnicus est, scilicet cum evidencia, certitudine ac
discursu: ergo vnica scientia. Et sanè sicut una est
fides, quæ omnia credunt propter diuinam au-
thoritatem; ita una scientia est, quæ sciuntur om-
nia per demonstrationem.

Quarto. Quoties per eadem principia proban-
tur conclusiones, eadem est scientia: sed per
vniversissima principia Metaphysica probantur
conclusiones omnium scientiarum per reductio-
nem ad impossibile: ergo una est scientia.

Dico primò, probabilius omnino videri, quod
scientiæ totales habituales sunt renera plures in-
ter se proorsus distinctæ ac separatae. Ita commu-
nius docent Philosophi cum Aristotele.

Primò enim si esset una scientia totalis, cuius
obiectum esset omne scibile, vnicus etiam esset
habitus in intellectu, cuius obiectum esset omne
intelligibile; vnum in voluntate, cuius obiectum
esset omne appetibile; sive scientia & error,
virtus & vitium non essent distincti habitus: imò
vnum in toto animali erit sensus, cuius obiectum
erit omne sensibile.

Secundò vna scientia totalis non habet modum
procedendi nisi vnicum: sed scientiæ natura-
les diuersum habent modum tendendi: ergo non
sunt vna scientia. Maior nota est, quia modus

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A procedendi est ipse modus tendendi, qui non pos-
t est in vna scientia esse multiplex. Minor proba-
tur, quia si vnum esset procedendi modus in Phy-
sica & Metaphysica, Physica posset abstrahere ab
omni materia, & Metaphysica posset ab omni
materia non abstrahere: hoc autem est absurdum,
vt constabit ex sequentibus.

Ad primam respondere negando, quod omnes
habitus scientiæ sint subordinati vni rationi for-
malis, nimirum enti prout est scibile; ratio enim
entis, prout est scibile, non est vna tantum ob-
iectiva ratio, propter diuersum modum proce-
dendi scientiarum diuersarum; quia vt ratio ali-
qua obiectiva vna sit, debet attingi eodem modo:
sed ratio scibiliatis non potest attingi eodem
modo, cum Metaphysica non attingat vt abstra-
hit ab omni materia; Mathematica prout abstra-
hit à materia sensibili; Physica prout abstrahit à
materia signata: vnde patet disparem esse ratio-
nem intelligibilitatis & scibiliatis, quia intelli-
gibilitas in omnibus obiectis attingitur eodem
modo; id est vna ratio formalis in obiecto in-
tellectus. Scibiliitas autem cum attingatur sub di-
uersis abstractionibus, non est vna ratio forma-
lis scientiæ.

Ad secundam resp. distinguendo maiorem.
Scientia quæ agit de ente in communis, agit etiam
de quolibet ente in particuliari, prout considerato
sub eadem ratione formalis, & sub eadem abstra-
ctione, concedo; prout considerato sub qualibet
abstractione, nego. Ad minorem: sed vna scien-
tia agit de ente in communis, sub vna tantum
abstractione, concedo; sub qualibet abstractione,
nego. Agit videlicet Metaphysica de ente in
communi, & de quolibet ente in particuliari sub
abstractione ab omni materia, etiam intelligibili;
eodem modo Physica agit de corpore in
communi, prout abstrahit à materia singulari, &
de quocunque corpore in particuliari, sed sub ea-
dem abstractione.

Ad tertiam resp. satis ostensum esse, quod mo-
dus tendendi in obiecta non est vnicus in scien-
tiis; sicut neque verum est, quod modus ten-
dendi cum evidencia & certitudine ac discursu sit
vnicus; quia diuersæ scientia sub sunt diuersis
abstractionibus. Vnde disparitas est habitus si-
dei, qui vnicus est propter motuum extrinse-
cum specie vnicum, quod eodem etiam modo at-
tingitur.

Ad quartam distinguuntur maior. Quoties per ea-
dem principia propria probantur conclusiones à
priori, illæ pertinent ad eandem scientiam, con-
cedo; quoties illæ non probantur nisi per ea-
dem principia communia per reductiōnem ad
impossibile, nego conclusiones illas pertinere
ad eandem scientiam. Conclusiones omnes scien-
tiarum probantur per illa vniuersissima prin-
cipia, per reductiōnem ad impossibile; non
probantur à priori tanquam per principia pro-
pria.

§. II.

Quenam sint propriæ diuisiones scientiarum;
& primum diuisio earum in practicas
& speculativas.

Dixi scientiam vnicam non esse; sed illam in
varias species diuidi: nunc videndum restat,
quenam sint species, in quas illa diuiditur. Video
autem duas potissimum diuisiones esse, in quibus

FFF esse

Prima du-
bitatio.

Secunda du-
bitatio.

Tertia du-
bitatio.

Quarta du-
bitatio.

Conclusio.

Prima
ratio.

Secunda
ratio.

Solutio
primæ diu-
bitationis

Solutio
secundæ

Solutio
tertiæ

Solutio
quartæ

esse possit difficultas. Prima est diuisio scientiæ in A speculatiuam & practicam: secunda est diuisio in subalternantem & subalternatam. Diuisio in speculatiuam & practicam ut intelligi recte possit, videndum est, quanam sit propria ratio habitus speculatiuī & practici, vnde illa petatur, vtrum sit essentialis, vtrum adæquata. De qua re disputant accurate Valsquez 1.p. disp.8. cap.5. Suarez cap.13. Gillius lib.1. trah.5. a. 6. 1. ad 8.

Prima du-
bitatio.

Ratio ergo dubitandi est prius, quia illud est differentia essentialis scientiæ, per quod scientia diuiditur in membra specie diuersa: sed per speculationem & praxin scientia diuiditur in membra specie diuersa: ergo ratio speculatiuī & practici est differentia essentialis scientiarum.

Secunda.

Secundò. Illud est essentialis differentia, quo posito ponitur habitus scientiæ; quo sublatu tollitur: sublatu ratione speculatiuī & practici, tollitur scientia; & illa posita, ponitur: v.g. Deus propt speculabilis pertinet ad obiectum Metaphysicæ; si autem consideretur ut amandus, pertinet ad Moralement. Angelus propt factibilis, pertinet ad fabrum; propt speculabilis ad Mathematicum: ergo rationes speculatiuī & practici sunt essentiales differentia scientiarum. Confirmatur, quia illæ rationes pertinetur ab obiecto formalis: ergo sunt essentiales.

Tertia.

Terterò. Videtur diuisio scientiæ in speculatiuam & practicam, non esse omnino adæquata, quia datur aliqua scientia, partim speculatiuam, partim practicam; sicut fides speculatiuam & practicam est: neque videtur dispar esse ratio fidei & scientiæ; inquit aliqua scientia practicam habent plures conclusiones speculatiuas: ergo illæ sunt speculatiuas.

Definitio
scientiæ
speculatiuæ
& practicæ.

Dico secundò, scientiam speculatiuam illam appellari, cuius finis intrinsecus est cognitio proprii obiecti, in qua ita silit, ut ad opus non prægrediatur; scientiam vero practicam, cuius finis intrinsecus est operatio aliqua, qua propriè vocatione praxis. Probatione non igit conclusio, sed explicatione; est enim obscurum quid significet praxis, quid notitia practica.

Quid sit
praxis.

Obserua itaque prius, praxin sic definiri, Eft operatio quacunque intellectuā natura regulabilis per rationem. Primi est operatio quacunque, id est cuiuscunque potentia humana, sive intellectus, sive voluntatis, sive aliarum potentiarum: contra Scotum, qui negat operationes intellectus esse praxes, cum illæ sint speculatiæ; implicet autem ut speculatio sit praxis. Verum tota ratio praxeos in eo posita est, quod sit actus regulabilis per actum intellectus: sed plerique actus intellectus regulantur per alios actus intellectus, ut patet ex directione operationum mentis: ergo actus etiam intellectus sunt praxes. Neque verum est, quod omnis actus intellectus sit speculatio; non enim sufficit ad speculatiōem ut sit cognitio, sed requiriatur ut sit cognitio, quia ad opus non dirigatur; omnis enim cognitio, quia dirigit aliam, est notitia practica; quia vero dirigitur, est praxis.

Nomine
rationis.
quid signi-
ficietur.

Secundò praxis est operatio, quæ possit regulari, id est fieri conformis rationi: vbi nomine rationis significatur dictamen intellectus præfribentis aliquid fieri, vel non fieri, sive recte illud dicere, sive non; actus enim vitiosi, & errores artis actus sunt practici; neque tamen sunt conformes rationi rectæ. Praxis ergo est actio qualibet hominis, quæ dirigi potest per intellectum diuantem aliquid fieri.

Obserua secundò, notitiam practicam, videlicet illam quæ versatur circa praxim, recte definiri. *Eft cognitio qua apta est ex se dirigere actionem diuinae naturæ rationales.* Notitia enim speculatiuam versatur circa suum obiectum, non illud regulando, sed solum cognoscendo: cognitio v.g. materialis esse partem compotiti physici, vbi nihil est quod cognitio mea regulet. Notitia vero practica circa suum obiectum immediate versatur illud dirigendo; v.g. illa cognitio, *Temperare vendum cibis;* est de se regulativa moderata confectionis.

Notitia ergo practica duplex habet obiectum. Proximum est temper actioni aliqua potentia humana, quam regulat, & à qua specificatur, ut in exemplo dato confectione moderata. Remotum est aliqua res, circa quam versatur praxis, ut in dato exemplo cibus; & hoc non specificat nisi radicaliter notitiam practicam, quatenus specificat praxim, per quam specificatur notitia practica.

Denique notitia practica dicitur esse apta ex se, *Deinde* quia duplex in qualibet notitia est finis, alter ex se trinsecus ipsius scientiæ, alter intrinsecus ipsius scientiæ. Finis extrinsecus est is, ad quinque arbitrio suam cognitionem aliquis dirigit, ut cum aliquis Mathematicam addicet ut artem extrinsecus adicatio est finis extrinsecus huius cognitionis, neque sufficit ad notitiam practicam ut illa directiva sit actionum, quas ex fine extrinsecus sibi aliquis præstabilit, sed requiri ut ex intrinseco fine directiva sit huiusmodi operationum; alioquin scientia qualibet speculativa esset practica, cum nulla sit quam ex amore virtutis, aut etiam ex amore lucis quicunque addicere non possit.

Eft igitur notitia practica velut idea actionis facienda, sicut piator dum de imagine pingenda cogitat, praxis est ipsa depictio imaginis, eius obiectum est imago, notitia vero practica est cognitio, quia piator scit hoc, vel hoc modo pingendam esse imaginem.

Si vero queratur, vnde peti possit distinctio *Vnde* notitiae practica à speculatiuam, notum est illam non peti ab obiecto materiali, cum circa idem obiectum materiale possit versari virtus notitia: v.g. circa Deum versatur Metaphysicæ, & Moralis. Petitur ergo solum ab obiecto formalis, & à fine intrinseco virtusque notitia; quod nimirum notitia practica versatur circa obiectum operabile, id est tradendo præcepta illius faciendi; speculatiuam versatur vel circa obiectum non operabile, vel non propt operabile, non tradendo scilicet præcepta eius faciendi.

Dico tertio rationem speculatiuam & practicam non esse differentias essentiales scientiarum & libabitum, sed esse solum conditions & affectiones inseparabiles.

Ratio est, quia illud non est differentia essentialis aliquid habitus, quod non est eius obiectum formale, ratio scilicet affentiendi obiecto: sed ratio speculatiuam & practicam non est motuum affentiendi, sed conditio solum aliqua illius motu adiuncta: ergo non sunt differentiae essentiales.

Dico quartò, diuisiōnem scientiæ in speculatiuam & practicam ita esse adæquatam, ut nulla aliq plana scientia purè naturalis possit esse partim speculatiuam, partim practicam. Ita omnino colliguntur ex S. Thoma 1.p. q. 1. art. 4. vbi ait id interesse inter Theologiam & scientias purè philosophicas, quod Theologia sit speculativa simul & practica, quia obiectum eius remotum est Dei reuelatio, proximum autem sunt articuli reuelati, propt cognoscibilis

Quæst. I. Sect. III. de Habit u scientiæ. 615

Probatio.

biles per discursum; scientiæ vero naturales sint vel speculatiæ simpliciter, vel simpliciter practicæ.

Ratio ergo est, quia nullus habitus potest esse speculatiu s & practicu s, nisi habeat obiectum formale speculabile simul & practicum: sed implicat ut habitus aliquis scientia habeat obiectum formale speculabile simul & practicum, quia illud motuum identificaretur rebus contradictoriæ oppositis: ergo implicat ut eadem scientia naturalis sit speculatiu s simul & practicu s. Deinde nullus habitus potest esse speculatiu s & practicu s, nisi ratio illa vtraque pertatur ex parte obiecti vel materialis, vel formalis: ex neutro per se potest in scientiis naturalibus. Non ex parte motivi, quia ut dixi, rei eidem non possunt conuenire rationes contradictoriæ oppositiæ. Non ex parte obiecti materialis, quia non potest ratio illa vtraque conuenire obiecto materiali, cui motiu s est intrinsecum, quia etiam conueniat motiu s. Et in hoc est disparitas scientiarum, quæ nuntiunt motiu s intrinsecu s obiecti materialibus, & habitu s, qui habent motiu s pro s extrinseca, cuiusmodi est fides, cuius motiu s est authoritas dicentis; nam fides est speculatiu s ratione obiecti formalis; practica vero ratione aliquorum obiectorum materialium, quibus authoritas illa extrinseca est. Sic enim conuenient eidem praxis & speculatio ratione diuersorum obiectorum, etiam materialium, in quo non est illa contradicatio, qualis esset in scientiis, quæ motiu s habent intrinsecum.

Solutio pri-
ma dubita-
tionis.

Ad primam respondeo negando maiorem hanc. Illud est differentia essentialis, per quod scientia diuiditur in specie diuersa; nam sufficit ut sit conditio essentialis, & affectio inseparabilis; sicut nemo dicit abstractione esse differentias scientiarum, & tamen per abstractiones diuiduntur scientiæ: quæ proportio abstractionis explicat optimè, quomodo speculatio & praxis non sint differentiæ, sed conditiones essentialiæ.

Ad secundam respondeo distinguendo maiorem. Illa est differentia essentialis habituum, quæ sublatia tollitur primariò & per se ipsi habitus, concedo; quæ sublatia tollitur consequenter, nego. Sed sublatia ratione speculatiu s & practici, tollitur habitus consequenter & necessariò, concedo; primariò & per se, nego. Eodem modo ac sublatia abstractione, tollitur consequenter ratio habitus. Ad confirmationem negatur, illud esse differentiam essentialiæ, quod pertinet ab obiecto formalis; quia ipsum obiectum formale differentia est essentialis; quod vero pertinet ab obiecto formalis, est essentialis & inseparabilis conditio.

Ad tertiam patet ex probatione ultimæ conclusionis differimus fidei, que habet motiu s extrinsecum; & scientiarum naturalium. Neque verum est, villam in scientiis practicis esse conclusionem speculatiu s, quia licet illæ demonstrent multas proprietates obiecti sui, & licet habeant notitias multas uniuersales; illa tamen notitiae sunt pure practicæ, quia totæ diriguntur ad regulandam praxin.

§. II.

Divisio scientiæ in subalternantem & subalternatam.

Quid sit scientia sub-

S ubalternari dicitur alteri vna scientia, quæ do est sub illa. Subalternata vocatur illa, quæ alteri subest: subalternans illa, sub qua est alte-

R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

Ara. De hac divisione scientiæ agunt Suarez *dis-*
put. i. sect. 5. Gillius *lib. i. tract. 6. cap. 5.* Ego bre-
uiter quæro primum, quomodo illæ distinguan-
tur penes obiecta; deinde quomodo differant per-
nes principia, vnde colligi facile possunt condi-
tiones subalternationis scientiarum.

Ratio enim dubitandi primæ est, quia Philo-
sophus discrimen assignat scientiæ subalternantem
a subalternata, quod subalternans sit *proprie-*
quid, subalternata vero sit quia: ergo haec scientiæ non habent idem obiectum, sed obiectum vnius causa est obiecti alterius. Imò cum non par-
ticipent eandem abstractionem, non videntur per-
tinere ad idem genus scientia.

Secundum non potest dici, quod scientiæ sub-

Balternata obiectum additum aliquod accidens obiecto scientiæ subalternantis; sic enim obiectum scientia subalternantis erit ens per accidens. Imò Naulis subalternari Astrologia, & tamen sine accidente superaddito idem cognoscit, quod illa. Machinatio subalternatur Stereometria, sive illi quæ agit de solidis; & tamen vtraque considerat figuræ easdem ædificiorum. Denique sequitur Musicam & Opticam subalternari Physi-
ca; nam illa considerat sonum, ista visum. Et dari eodem modo debet scientia specialis de li-
nea recta, & de linea alba.

Tertiæ scientia subalternata vel sumit pro suis **Tertiæ**
præmissis conclusiones scientiæ subalternantis

Cut ex sola fide notas, vel ut probatas. Si primum, non est vera scientia; si secundum, cognoscit propter quid non minus quam subalternans: ergo non debet assumere conclusiones subalternan-
tis.

Dico primæ, scientiam subalternatam idem **Affirmatio**
habere obiectum, quod habet scientia subalter-
nans, sed certe tamen materiæ applicatum, &
auctum accidentaliter aliquæ differentiæ, cui an-
nexa sit specialis aliqua scibilitas. Tres sunt par-
tes conclusionis sigillatim probandæ ac expli-
cande.

Prima docet idem esse obiectum vtriusque **Idem esse**
scientiæ. Cum enim scientia subalternata pro-
prie dicta illa sit, quæ est sub alia; idè auctem vna sit sub alia, quia vna idem habet ob-
iectum quod alia, certè sequitur idem esse ob-
iectum scientia subalternata, quod est obiectum subalternantis. Probatur, quia scientia subalternans cognoscit propter quid; scientia vero subalternata, cognoscit quia: ergo vtraque circa idem obiectum versatur. Neque sufficit v. g. ut finis vnius ordinetur ad finem alterius: v. g. frænoscitoria non propriè sub-
ordinatur equestri. Neque necesse est ut vna quibusdam vtratur principiis quibus vtratur al-
tera; v. g. chirurgia impropriè subalternatur Geometria, tamen accipiat hoc eius principiū, *Figura iſſoperimētria maior est circularis;*
hinc enim cognoscit chirurgus, vulnera rotunda curari difficultius.

Secunda pars negat, illud obiectum esse om-
nino idem. Ratio est, quia nulla scientia egre-
di potest extra fines obiecti sui ad æquari, cog-
noscendo aliquid quod sit extra propriam ab-
stractionem; v. g. ut Geometria cognoscat ali-
quid, quod non abstrahat à materia sensibili;
sed obiectum scientie subalternata non habet ab-
stractionem scientie subalternantis, ut statim probabitur; v. g. Naulis cognoscit tempestates
nasci ex talium astorum coniunctione, quod Astrologia non cognoscit.

FFF 2 Tertiæ

aliquo mo-

do est di-
uersum.

Discrimen
accidentale.

Tertia pars docet, quomodo utrumque illud obiectum diuersum sit. Dupliciter enim potest obiectum unum sub altero contineri. Primo quidditatem, quando species illius est, v.g. cælum species est corporis naturalis. Secundò addendo illi accidentalem aliquam differentiam, seu applicando illud certa materie, quæ faciat illud obiectum speciali aliquo modo scibile; sic enim idem est obiectum illius, sed minus latè patens, & restrictum ad certam aliquam materiam, cui applicatur: v.g. obiectum Arithmetica est numerus, obiectum vero Musicae numerus sonorus; sic enim numerus restringitur & applicatur sōno, ideo Musica subalternatur Arithmetica. Partiales autem scientia de particularibus generibus & speciebus corporis naturalis non subalternant scientie Physicae, quia non contrahunt obiectum eius per aliquid accidentale & extrinsecum, sed per differentias essentiales ipsi obiecto; scientia vero subalternata obiecto subalternantis addit aliquod accidentis, applicando illud certæ alicui materie.

Neque tamen sufficit quolibet accidentis, alioqui specialis daretur scientia de linea recta, de linea alba, &c. sed debet esse huiusmodi accidentis, ut ex tali coniunctione resulteret aliqua scibilitas per se subordinata scibilitati scientie subalternantis, ut numerus propter sonorus specialiori modo est scibilis, quia in numerus in communis.

Dico secundò. Scientia subalternata sumit à subalternante omnia sua principia, ita ut omnes præmissæ scientie subalternatae sint conclusiones subalternantis, siveque scientia subalternata in eo solo est scientia, qui habet subalternantem.

Ratio est, quia scientia subalternans, ut ex Philosopho dixi, cognoscit proper quid; subalternata vero cognoscit quia. Hoc autem verum esse non potest, nisi præmissa demonstrationis scientie subalternatae sint conclusiones scientie subalternantis: ergo, &c. Inde autem omnino sequitur, quod scientia subalternata in eo non sit scientia qui non habet subalternantem; quia omnis demonstratio debet habere præmissas evidentes; non sunt autem evidentes nisi ut probatae per scientiam subalternantem.

**Solutio pri-
ma dubitata.** Ad primam respondeo verum quidem esse, quod scientia subalternans cognoscit proper quid, subalternata vero cognoscit quia; & tamen idem est utriusque obiectum. Quia illud proper quid, non est ipsum obiectum, sed passio illius obiecti circa quod versatur scientia subalternans. Ad id quod additur de abstractione, respondeo scientias subalternatas pertinere ad idem genus, & ad eandem speciem ipsius scientie subalternantis, non quidem propter illa est purè talis; sed esse scientias medias, eo quod sint contractiores, neque puram illam abstractionem tam perfectè participant: v.g. Geometria & Arithmetica sunt purè mathematicæ, quia omnino abstrahunt à materia sensibili: Astrologia vero & perspectiva sunt scientia mathematicæ quodammodo media, quia sunt de re contracta ad materiam sensibilem; pertinent tamen ad eandem scientiam, quia participant eandem abstractionem non ita perfectè, quia sunt de re qua abstrahi ex sua natura potest à tali vel tali materia sensibili; Musica de numeris, Astrologia de mensuris.

**Solutio se-
cunda.** Ad secundam respondeo ens per accidentis, quod est ordinatum, esse aliquid scibile; huiusmodi autem est obiectum scientie subalternatae, quod licet sit ens per accidentis in ratione rei, tamen in ratione scibilis est verum ens per se; nam Musica

A v.g. totum hoc non haber pro obiecto numerum & sōnum, sed numerum prout est in sōno, quod non est ens per accidentis. Similiter perspectiva non considerat lineam & visum, sed lineam prout est in materia visuali; alias enim lineas non considerat. Nego autem, quod Naualis consideret obiectum omnino idem quod considerat Astrologia, & quod Machinatio idem plane obiectum consideret, quod considerat Stereometria; sed idem modicatum per differentiam accidentalem, quia Astrologia considerat coniunctiones astrorum secundum numerum, & proportiones; neque curat naturales eorum qualitates & prognosticas tempestatum, quæ considerant a nauta. Stereometria quoque abstrahit ab omni materia sensibili, non autem machinatio, quæ considerat corpora solida cum qualitatibus requisitis ad materiam ædificij.

Ad tertiam constat ex ultima conclusione scientiam subalternata sumere suas præmissas, **solita** prout probatas à scientia subalternante, neque sine illa esse scientiam, quamvis nullo modo sciat propter quid; nam illud sola cognoscit scientia subalternans.

Colliges ex his, quænam scientie alii sunt **scientie** subalternatae. Primo enim falsum est, omnes scientias subalternari Metaphysice, ut dicant **magistri** 2. Deinde male dixerit aliqui, solas scientias Mathematicas esse subalternantes & subalternatas; probabilius enim est, quod Physice subalternant Medicina, Agricultura, Pictura, Ars nauigandi & venandi.

§. I V.

Comparatio scientie cum aliis habitibus intellectus.

Habitus, qui sunt in intellectu, & iuvant **rebus** cognitionem, quidam appellantur virtutes, **rebus** quia semper attingunt verum, & vulgo numerantur quinque; intellectus, seu habitus principiorum, sapientia, scientia, prudenter, & ars; quidam virtutes non sunt, quia potest eis subesse falsum, & sunt fides humana & opinio; fides enim diuina vera est virtus intellectiva. Non queritur utrum scientia & sapientia inuicem distinguantur; sapientia enim scientia est perfectissima, quæ probat suum obiectum per primas & altissimas causas. A prudenter, quæ habitus est cum recta ratione actionis circa ea quæ sunt homini bona vel mala, differt scientia, quod habet veras & proprias demonstrationes, nec versetur circa singularia & contingentia; quo etiam modo differunt ab arte. De fide & opinione, quomodo possint esse simul cum scientia, dictum est sectione 2.

Superest ergo solùm comparatio scientie cum **habitu** primorum principiorum, qui dicitur intellectus; an scilicet illi sit verus habitus difficultus ab habitu scientie.

Ratio enim dubitandi est primum, quia omnis **tristis** habitus tollere debet aliquam difficultatem: sed **tristis** in assensu principiorum nulla potest esse difficultas, vnde docet Philosophus, habitum hunc naturaliter homini esse inditum: ergo frustra dicuntur dari habitum aliquem principiorum.

Secundò si datur talis aliquis habitus, certè non distinguitur ab habitu scientie; nam medium & finis pertinent ad eundem habitum: principia & conclusio se habent sicut medium & finis: ergo pertinent ad eundem habitum.

Tertius

Quæst. I. Sect. III. de Habitu scientiæ. 617

Habitus principiorum an sit qualitas.

Quid sit & quatuorplex principium.

Varietas principiorum.

Quomodo probentur.

Habitus principiorum recte R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

Tertiò non distinguntur isti habitus si ambo sunt discursivi: sed habitus principiorum non minus discursivus est, quam scientia, principia enim probantur per inductionem: ergo non distinguntur isti habitus.

Dico primò, habitum principiorum, quæ non sunt dignitates, esse veram qualitatem intellectu superaditam, & acquitam per actus. Sola explicatio conclusio indiget, ad cuius intelligentiam scienda sunt tria, quid sint principia, quod illorum genera, quomodo probentur.

Obserua igitur primò, principium appellari propositionem indemonstrabilem per aliud, quatenus principium est; qua nimur ex sola terminorum explicazione cognoscitur, vt, *Quodlibet est, vel non est.* Sunt autem genera duo principiorum, dignitates nimur, & suppositiones. Dignitates, seu axioma, sunt principia communia omnibus scientiis, qua nullo modo possunt demonstrari; sed ex solis terminis, sine discursu, tum doctis, tum indoctis sunt nota: nam vt aliquid axioma sit dignitas, oportet ut commune sit pluribus scientiis, vt cuilibet per se notum sit, vt sit omnino indemonstrabile. Suppositiones sunt propositiones particulares scientiarum ex sua natura tales, vt possint demonstrari; quæ tamen non demonstrantur, quia sunt principia.

Obserua secundò, plura quidem esse principia vniuersalissima, sed illud tamen, *Quodlibet est, vel non est*, implicitè in omni demonstratione includi, quia omnis demonstratio potest probari per deductionem ad impossibile, quæ deductio semper in eo principio fundatur. Principia vero secundi generis in qualibet scientia sunt falso duo, ad quæ tota reuocatur scientia: neque potest esse duntaxat vnum, quia in qualibet demonstratione tres semper sunt termini, qui non possunt in qualibet principio reperi, sed necessariò sunt duo, quæ pertinunt à causa immediata connexionis prædicati; sic enim in priori principio causa illa vniatur prædicato, in posteriori vniatur subiecto.

Obserua tertio, dignitates non inaigere vlla inductione, aut experimentalis notitia, vt cognoscantur, sed ex solis terminis esse notas: suppositiones autem indigent prævia inductione, vt cognoscantur: v.g. vt cognoscam physicum hoc principium, *Omne corpus naturale est mobile*, oportet ut facta inductione per corpora videam vbiunque naturalitas est, ibi esse mobilitatem.

Sed quæriter, vtrum illa induc̄tio exigatur tanquam ratio formalis assentiendi, an vero per modum conditionis & manuductionis ad assensum sequatur ex solis terminis, postquam posita fuerit induc̄tio tanquam conditio applicans rationem formalem assensum.

Breueriter dico distinguendum esse; nam principium vel sumitur propter est in propria scientia, cuius est principium; vel sumitur extra demonstrationem. Si secundo modo sumatur, est vero demonstrabile per inductionem, tanquam per rationem assentiendi; & hoc non facit habitus principiorum, qui nullo modo est discursivus, sed sola Metaphysica, vt recte declarat Suarez *dis. 1. sect. 4. à num. 12.* Si vero prior modo, principia non possunt demonstrari per inductionem, tanquam per rationem formalem assensum, alioqui demonstratio proper quid, demonstraretur per demonstrationem quia; & deinde illa non essent principia, quæ vt talia non probantur per aliud tanquam per rationem assensum.

Colliges ex his, habitum principiorum recte R.P. de Rhodes curs. Philosoph.

A definiri, *Est habitus intellectus inclinans potentiam intellectuam ad prompte ac sine difficultate assentientiam principiis immediate sine velo discursu.* Vocabatur autem intellectus; quia sicut actus voluntatis, rum. quo fertur in finem, dicitur voluntas, eo quod sit primarius illius actus; sic candem ob causam actus intellectus, quo fertur in principia, quæ in speculatiu sunt instar finis, dicitur intellectus; quod idem nomen habitui tribuitur versanti circa talem actum. His positis.

Ratio conclusionis evidens est, quia dignitates Ratio conclusionis sunt naturaliter notæ, vt nulla sentiri possit clusionis. difficultas in assensu, modò noti sint termini. Circa suppositiones autem maiorem aliquando, alias minorem experimunt difficultatem.

Dico secundò, habitum scientiæ realiter distinctum esse ab habitu principiorum.

B Ratio est, quia vbiunque ratio assentiendi diversa est, & diuersus modus assentiendi, diuersus etiam est habitus: in habitu principiorum, & in habitu scientiæ, diuersa est ratio assentiendi; veritas enim incompleta terminorum cognita per primam operationem, & veritas complexa terminorum cognita per secundam operationem, sunt rationes motiva habitus principiorum, & ratio motiva scientia est veritas complexa principiis: ergo rationes assentiendi differunt, & ipsi etiam habitus. Deinde modus assentiendi diuersus est, nam principiis assentimur propter se, scientia vero assentimur propter principia; cum scientia discursiva sit, non autem habitus principiorum, cuius proprium est cognoscere veritates immediatas, notas ex solis terminis. Distinguuntur itaque isti habitus, sicut habitus Fidei distinguuntur ab habitu Theologiae.

C Ad primam satis patet ex dictis, non esse difficultatem vllam in assensu principiorum, quæ sunt trium difficultatum; in aliis esse difficultatem.

Instabat: Positis præmissis nullam experimunt difficultatem ad assensum conclusionis scientiæ: ergo non debet dari habitus scientiæ.

Respondeo habitum scientiæ non exigi ad elicendam conclusionem positis præmissis, sed ad ponendas præmissas in ordine ad talem conclusionem; in quo est difficultas.

D Ad secundam negatur patitas, quia medium & finis eandem habent appetibilitatem, seu idem motivum appetitionis; cum bonitas medijs diuersa non sit à bonitate finis. At vero principia & conclusiones habent motuum assensum diuersum, id est pertinent ad diuersos habitus.

Ad tertiam respondeo, habitum principiorum non esse velo modo discursivum: quod si principia probantur per inductionem, sola hoc facit Metaphysica, vt dixi.

QVÆSTIO II.

De natura scientiæ Metaphysicæ.

E S te inspecta generatim scientiæ, non erit difficultas statuere de nobilissima eius specie, domina videlicet & principe omnium scientiarum, ut appellat Philosophus Metaphysicam lib. 6. cap. 1. de cuius charactere proprio constabit assatim, si dixerim, quale sit eius obiectum, quæ munera, quæ proprietates.

FFF 3 SECTIO

SECTIO I.

De obiecto proprio scientia Metaphysica.

Triplex sententia de obiecto metaphys.

Obiectum igitur principis scientiæ aliqui latissimè patere volunt, alij angustissimum esse statuunt, alij medianam viam ineunt, ut latè tradunt Suarez *diff. 1. scil. 1.* Fonseca *4. Metaphys. cap. 1. q. 1.* qui latius illud extendunt, quia omne ens, tum reale, tum rationis, tum per se, tum per accidentem, volunt obiectum esse adæquatum Metaphysicæ. Qui arctissimè illud contrahunt, vel solum Deum aiunt esse obiectum totale Metaphysicæ, ad quod alia omnia referantur, & in ordine ad quod solum considerentur: sic enim latè probare conatur Hurtadus *diff. 1. scil. 3.* vel omnem substantiam immateriale, tum increatam, tum creatam: vel denique omnem substantiam. Qui medianam inserviant viam, Philosophum ducem sequunt, negant ens rationis, & ens per accidentem pertinere directè ad Metaphysicam, aut etiam ens materiale ut sic: sed neque volunt solum Deum, & Angelos, aut solum substantiam spectari à Metaphysica. Vnde medium aliquod inueniunt, quod priorem restringat sententiam, & posteriorem dilatet.

Ratio tamen dubitandi primò est, quia contrariorum eadem est disciplina; Logica enim contemplatur syllogismum verum, & fallacem: ergo Metaphysica, qui considerat ens reale, considerat etiam ens rationis illi oppositum. Deinde illi actus, *Ens rationis illud est quod solum habet esse obiectum in intellectu: Ens per accidentem, quod constat ex pluribus enibus complexis*; sunt veri actus alicuius scientiæ, non alterius quam Metaphysicæ: ergo Metaphysica speculator per se ens rationis, & ens per accidentem.

Secundò. Illa scientia, qua versatur circa genus, versatur etiam circa species contentas sub tali genere; sic enim Physica considerat quolibet corpus, quia obiectum eius est corpus: Metaphysica versatur circa ens, cuius species sunt entia omnia particularia: ergo Metaphysica versatur circa entia quælibet particularia, qua dicuntur esse obiecta reliquarum scientiarum, & sic frustra ponuntur alia scientia præter Metaphysicam, si obiectum eius est ens. Confirmatur, quia ens ut ens, non magis complectitur proprietates rerum immaterialium, quam rerum materialium: ergo Metaphysica illas etiam speculator.

Tertiò. Illud solum est obiectum adæquatum Metaphysicæ, ad quod omnia referuntur, etiam prout traduntur in Metaphysica: sed ad substantias immateriales, Deum videlicet & Angelos, omnia referuntur quæ traduntur in Metaphysica, etiam prout in ea traduntur: ergo Deus & Angelos sunt obiectum adæquatum Metaphysicæ. Probatur minor. Cognitio partis per se ordinatur ad cognoscendum totum; cognitio autem totius non ordinatur ad cognoscendam partem: sed Deus & Angelos sunt totum, rationes autem entis communes, non sunt nisi eius partes, cùm sint genera: ergo ad Deum & Angelos referuntur rationes communes entis. Minor pater, quia sicut se habet res ad esse, sic se habet etiam ad cognoscere: pars autem in suo esse ordinatur ad totum: ergo etiam in cognosci.

Dico primò, Metaphysica obiectum materiale, proprium ac primarium esse omne ac solum ens reale, ac ens per se; ens autem rationis & ens per accidentem nullo modo pertinere ad obiectum illud primarium.

A Primo dixi *omne*, Probatum, quia illud est obiectum materiale Metaphysicæ, quod secundum ali. Omne quam rationem consideratur ab ea primò & per se. Metaphysica primò & per se considerat omne ens, reale secundum aliquam rationem: ergo omne ens reale obiectum est materiale Metaphysicæ, non autem solum Deus, aut sola substantia immaterialis. Probatur minor. Rationes communes entis omnino vniuersales sunt aliquid scibile per se primò independenter à quolibet alio: nulla est scientia, quæ illas consideret præter Metaphysicam: ergo Metaphysica considerat omne ens reale per se primò, saltem secundum vniuersalissimas illas rationes entis. Neque hoc argumentum soli commodè potest dicendo, rationes illas communes entis considerari quidem, sed in ordine ad Deum, aut in ordine ad substantias immateriales. Ideo enim ut hoc præcluderem in argumento, addidi *per se primò*: nam etiam abstrahendo à Deo, & Angelis rationes illæ communes entis sunt aliquid scibile per se primò: ergo illæ cognoscuntur à Metaphysica per se primò sine ordine vlo ad Deum & Angelos; si enim per impossibile nullus esset Deus, & homo esset ens, ratio entis esset aliquid scibile. Confirmatur, quia nulla de Deo & Angelis haberi potest scientia naturalis, nisi dependenter à rebus materialibus: ergo nulla esse potest scientia naturalis, que Deum attingat ut obiectum suum adæquatum. Quod etiam constat ex his quæ ab Aristotele traduntur in Metaphysica; nam illa ferè omnia communia sunt Deo & creaturis.

C Secundò dixi *solum ens reale, ac ens per se*. Probatur, quia ens rationis, & ens per accidentem, ut reale dixi *quæst. 1.* non sunt aliquid propriæ scibile; nam per se ens rationis non est primò & directè intelligibile: ergo nec scibile. Deinde non habet veras vias proprietas, qua de ipso sint demonstrabiles; ens autem per accidentem sumpturnon habet veram ullam definitionem, cùm sit aggregatum plurium essentiarum: ergo nec veras vias habet proprietas, qua sint de ipso scibile. Loquor autem de ente per accidentem sumpturnon materialiter; quia ens per accidentem sumpturnon formaliter, est reueræ scibile, sicut & ens illud per accidentem, quod est ordinatum; nam illud habet aliquam unitatem.

Dico secundò, adæquatum obiectum Metaphysica esse quodlibet ens reale secundum illas proprietates, & rationes consideratum, que possunt esse in rebus sine materia, id est secundum quas non contrahitur à materia, quod appellatur communiter ens ut ens. Ita docet exp̄r̄s̄ Philo. *Metaph. textu 6. & 4. Metaphysica, textu 1.* ad cuius intelligentiam.

Obserua primò, ens tripliciter posse sumi. Primo pro ratione communissima ipsius entis, sic præcisus nescit ut multas includat inferiores rationes entis. Secundò pro ratione ipsius entis in communis, prout includente rationes omnes & differentias inferiores, tum materialis, tum immateriales. Tertiò pro ratione communi entis includente solas eas differentias inferiorēs, quibus à materia non contrahitur; cuiusmodi sunt illæ omnes, que vel reperiuntur in solis rebus immaterialibus, vel communes sunt rebus materialibus & immaterialibus, ac proinde præcindunt possunt à materia, saltem permissuē, qualis est ratio entis, ratio vnius, veri, boni, ratio substantiae ac accidentis. Ratio autem corporis, quanti, & alia huiusmodi differentias, sunt entis prout contracti ad materiam; non enim reperiuntur possunt in rebus immaterialibus. Ideo

Tertia.

Obiectum materiale.

Ideo illæ differentiæ non pertinent ad ens ut ens, quod excludit eas omnes rationes, quæ solis rebus corporeis possunt conuenire.

Praescito à materia. Obserua secundò, differentias entis duplamente posse praescindere à materia. Primo necessariò; illæ nimurum, quæ non possunt esse in villa re corporeis, qualis est ratio entis increati, vel immaterialis. Secundò permisissimè, videlicet illæ, quæ licet reperi possint in re aliqua corporeis, reperi tamen etiam etiam possunt in re incorporeis; idéoque licet illas praescindere à ratione materiae; talis est ratio entis, ratio substantiae, &c. ratio autem corporis & ratio quanti nullo modo à materia praescindunt.

Triplex abstractio in scientiis distinguuntur ab abstractionem, quæ (ut notaui nuper) vocari solet ratio formalis sub qua in scientiis speculatiis; non quid haec abstractione sit formale illarum obiectum, sed aliquod tantum signum, per quod optimè nobis innoscit & explicatur obiectum formale scientiarum, quæ nullo modo transgreditur limites propriæ abstractionis, sed ea dumtaxat considerat, quæ intra talem abstractionem contineri possunt. Abstractione à materia singulari Physicae tribuitur; abstractione à sensibili propria est mathematica; abstractione ab omni materia etiam intelligibili, Metaphysicae conuenit; significat enim considerari à Metaphysica illas & solas rationes, tum superiores, tum inferiores, quæ reperi possunt in rebus materiae carentibus. Superiores, inquam, seu communes rebus omnibus, tum materialibus, tum immaterialibus. Inferiores, id est, rerum materialium proprias. Quamvis igitur abstractione sumpta formaliter non sit obiectum formale Metaphysicae, sumpta tamen fundamentaliter, seu id in ente quod fundat talem abstractionem ab omni materia, est ratio propter quam propriam Metaphysica, cui aduenit abstractione ut ratio sub qua, & conditio requisita ex parte intellectus.

Probatio conclusio- nis. Ratio ergo, cur ens ut ens obiectum sit Metaphysica, clara est; quia illud est aliquid revera scibile; non est autem alia villa scientia præter Metaphysicam, quæ illud speculetur: igitur ens ut ens est obiectum Metaphysicae. Deinde ad illud referuntur omnia quæ tractantur in Metaphysica; considerat enim rationem entis in communis, generales eius proprietates, & divisiones; deinde Deum & substantias omnes immateriales, præter animam, etiam separatam; quia illa semper dicit ordinem ad corpus. Rationes vero rerum materialium proprias Metaphysica per se non considerat, sed secundariò tantum & per accidens, quatenus illæ conseruant ad cognitionem proprij obiecti. Ratio est, quia datur pro certo aliqua scientia, quæ diuidit ens in decem categorias, quarum una est quantitas; item una, quæ diuidit substantiam in materialem, & spiritualiem: illa scientia non est nisi Metaphysica: ergo illa secundariò tantum, & per accidens considerat rationes materiales, quatenus per illas iuuant cognitionem rerum immaterialium, quas considerat Metaphysica primò & per se. Imò rationem ipsam entis spiritualis non cognoscimus nisi per negationem omnis materiae.

Solutio pri- mæ dubitatis. Ad primam respondeo, eo toto argumento probari tantum, quod ens rationis, & ens per accidens secundariò & indirectè cognoscuntur à Metaphysica; non probatur cognoscere per se ac directe.

Solutio se- cundæ. Ad secundam respondeo, eo etiam argumento

A probari tantum, quod Metaphysica considerat quælibet entia, quæ sunt obiecta aliarum scientiarum sub ratione formalis propria Metaphysicae, id est quatenus abstrahunt ab omni materia, etiam intelligibili; non probari quod Metaphysica illa consideret sub omni prorsus ratione formalis: unde non sequitur quod frustra ponantur alia scientiarum. Ad argumentum ergo distinguuntur maior: illa scientia, quæ versatur circa genus, versatur etiam circa species sub eo genere contentas; versatur sub ea ratione formalis, sub qua versatur circa genus, concedo; sub alia ratione formalis, nego. Metaphysica considerat ens propterea abstrahit ab omni materia, concedo: ergo considerat entia omnia particularia secundum rationes, quæ conuenire possunt rebus immaterialibus, nego.

B Ad confirmationem respondeo ens ut ens, si uniuersalissimè sumatur, complecti omnes rationes, tum materiales, tum immateriales, & sic obiectum non est Metaphysica. Si autem ens ut ens sumatur strictius, propterea videlicet contrahitur ad abstractionem à materia, est obiectum Metaphysicae, neque sic complectitur rationes materiales.

Ad tertiam respondeo distinguendo maiorem: **Solutio ter-** illud solùm est obiectum adæquatum Metaphysi- **tia.**

C ad quod solùm alia omnia referuntur, concedo; si autem non referantur ad illud solùm, sed ad alia etiam referantur, nego. Verum est, quod omnia quæ traduntur in Metaphysica, referuntur ad Deum & ad Angelos; sed non referuntur ad illos dumtaxat; referuntur enim etiam ad corpora, quibus conuenient rationes & proprietates communes entis & substantiae. Deus ergo, & Angeli non sunt nisi partiale obiectum Metaphysicae. Ad minoris probationem eadem responsio est. Cognitio partis per se ordinatur ad cognitionem totius, si pertineat ad illud dumtaxat totum, concedo; si pertineat ad aliud etiam totum, nego. Ratio entis ita pars est entis spiritualis, ut sit etiam pars entis materialis, idéoque non ordinatur ad cognitionem solius entis spiritualis.

SECTIO II.

Munera & proprietates scientie Metaphysicae.

Ex his, quæ sunt hactenus disputata de scientia generatim, & de obiecto Metaphysicae, manifesta sunt omnia eius munera, & diversa proprietates; quomodo videlicet Metaphysicae proprium sit iuare alias scientias, & earum obiecta cognoscere, unde sequi videatur quod aliae omnes scientia subalternantur scientia Metaphysicae. Deinde, quomodo sit vera scientia, & quidem omnium præstantissima; quomodo speculativa, quomodo perfectè una. Quæ omnia paucis ex quo.

Dico primò, nullam esse scientiam, quam non iuuet plurimum Metaphysica, ad alias acquirendas propria Metaphysicae. plane necessaria; neque tamen per se primò cognoscit proprias rationes obiectorum aliarum scientiarum, quæ non sunt illi subalternatae.

Prima pars, quod à Metaphysica iuuentur mirabiliter omnes scientiae, probatur, quia termini iuuant alias scientias. vniuersales, & rationes communes entis ingrediuntur propria principia aliarum scientiarum; illos autem terminos sola explicat Metaphysica: ergo sine illa nequeunt aliae scientiae intelligere propria principia: ergo nec habere veras demonstrationes. Deinde nequeunt aliae scientiae scire proprias essentias suorum obiectorum, nisi cognoscant

gnoscent rationes communes entis & essentiae, A quas tradit Metaphysica. Imò & illa demonstrat propria principia reliquarum scientiarum, per deductionem ad impossibile, vendo scilicet principiis vniuersalissimis, quae sunt Metaphysica propria; vt, *Quodlibet est, aut non est, &c.* Sine Metaphysica igitur aliae scientiae vix scientiae sunt, vel certe sunt imperfectæ, pluribusque erroribus obnoxia. Facem enim illis omnibus præfert, ditigique gressus earum, vt sine offendiculo attingant sua obiecta.

Non cognoscit obiecta eorum propria.

Aliæ scientiae non illi subalternantur.

Proprietates Metaphysicae.

Est scientia.

Est omnino vna.

Secunda pars, proprias scilicet rationes obiectorum aliarum scientiarum primò & per se non cognosci à Metaphysica, evidens est; quia sic Metaphysica egredetur extra fines obiecti sui: tradit ergo dumtaxat principia generalia, & rationes vniuersales, quibus obiecta illa probari possint à posteriori per propriam scientiam, vnde.

Tertia pars negat alias omnes scientias subalternatas esse Metaphysicæ; quia scientia subalternata & subalternans, vt dixi, habent idem obiectum, aliqua dumtaxat affectum differentiam accidentalis: sed obiecta scientiarum omnino differunt ab obiecto Metaphysicæ: ergo illæ non sunt subalternata scientia Metaphysicæ.

Dico secundò, Metaphysicam esse veram & perfectissimam scientiam, imò & esse propriæ sapientiam, esse purè speculatiuam, & omnino vnam.

Primo scientia est superans alias omnes scientias evidentiā, certitudine, necessitate; habet enim demonstrationes infallibilis, principia vniuersalissima, & per se nota, obiectum necessarium & nullo modo contingens: ergo illa maximè omnino est scientia, quæ quia per primas & altissimas causas cognoscit obiectum suum, vocatur meritor sapientia. Est etiam purè speculatiua, quia obiectum eius non est aliquid operabile, sed in eius sola cognitione sicut hæc scientia.

Secundò vniqa tantum est hæc scientia, cuius pars vna est Theologia naturalis; quod perperam video negari à nonnullis Recentioribus. Ratio est, quia illa est vniqa scientia totalis, cuius omnes habitus subordinantur eidem obiecto formalis adæquato: sed omnes habitus Metaphysicæ subordinantur eidem obiecto formalis, quod est ens ut ens: ergo vna tantum est scientia totalis Metaphysicæ. Deinde non cognoscimus Deum & Angelos, nisi per res materiales: ergo non potest dari vlla scientia naturalis, quæ ita de Deo agat, vt non etiam tradat aliquid commune rebus materialibus: ergo Theologia naturalis, quæ considerat puros spiritus, non est scientia totalis. Et hæc est ratio propter quam datur scientia vna Physica, quæ agit de corporibus; non datur vlla, quæ solos spiritus consideret. Denique Physica, quæ agit de corpore in communi, descendit etiam ad rationes inferiores corporum, quantum patitur abstractio eius propria: ergo Metaphysica, quæ agit de ente in communi, descendit ad rationes entis particulares contentas intra abstractionem ab omni materia. Deus autem & Angeli continentur in illa abstractione: ergo Metaphysica, quæ considerat ens in communi, considerat etiam Deum & Angelos.

DISPUTATIO II.

De generalissimo conceptu entis, & essentia realis.

 VANDOQVIDEM igitur obiectum, cuius cognitionem Metaphysica intendit, est ipsum ens intra solam abstractionem ab omni materia, necesse omnino est, vt ante omnia generalissimum ponat conceptum & quidditatem entis realis; ex quo conceptu fluunt omnes eius proprietates. Eius autem explicatio duo exigit: primò quemadmodum sit propria quidditas & conceptus præcisus entis realis: secundò, quia enti affines omnino sunt essentia, existentia, & possibilis, videndum quid illæ sint, & quæ sit propria earum ratio.

QVÆSTIO I.

De conceptu præciso ipsius entis in genere.

C PRescindit, vt dixi, ab omni materia, etiam intelligibili, scientia Metaphysica; vnde primum omnium ingenia hominum instituit ad abstractiones, docetque separate res inuicem coniunctissimas, & quas nullus gladius possit scandere; intellectu diuidit, secat cognoscendo. Quod ad rerum essentias indagandas omnino est necessarium. Primum igitur disputo de ipsa præcisione, vtrum videlicet detur præciso illa, quæ dicitur obiectiva, an verò illa figuramentum sit, & omnino à scientiis ableganda. Secundò, an detur conceptus aliquis communis entis & essentia omnino vnuus, & obiectiuè præcisus ab inferiortibus differentiis, & qualis ille sit. Tertio quomodo ille conceptus contrahatur ab inferiortibus: quartò, an sit vnuus, an verò æquius, aut analogus?

SECTIO I.

An sint præcisiones aliqua obiectiva.

V Ix in questionem venire solebat hæc difficultas, à nouis quibusdam excoitata Philosophis, vel potius è seputis Nominalium cineribus excitata tanto cum sonitu, vt in mera controversia de nomine scholam vniuersam diuiserit in factiones. Altera præcisiones obiectivas damnantur vt monstra, & spectra veteris Philosophia. Altera tam certò illas afferente, quæm certum est esse intellectum in homine. Ut autem certò diuidendi possit, quæm leuis, & inanis sit noua hæc idea negantium præcisiones, quæm verò solidè illas verius asseruerit Philosophia, proponam virtusque sententiae verum sentum, quo perfecto, concidit omnino tota quæstio, & nouum commentum manet damnatum.

Certum est igitur primò, eos qui negant præcisiones has obiectivas, sic statuere. Præciso, in quo nequivint, quæ cogitatio est rei vnius sine alia reali præciso, inter coniuncta, imò identificata, est duplex; altera obiectiva, seu ex parte obiecti; altera formalis, seu ex parte modi cognoscendi. Præciso obiectiva est, quæ sic cognoscitur formalitas vna obiecti, vt non